

Sviatkin, I: Vývoj mezinárodního kosmického práva: otázky vlastnictví při těžbě nerostných surovin na Měsíci a asteroidech

Postupné pronikání lidstva do vesmíru s sebou přináší velké množství zajímavých a složitých právních otázek, které se někdy mohou jevit, jako by byly vytrženy ze zápletek sci-fi románů či filmů. Týkají se takových oblastí jako je např. boj proti vesmírnému odpadu, záchrana astronautů, udržitelný průzkum a využití kosmického prostoru, snaha o demilitarizaci vesmíru apod.

Jedné z předmětných otázek se zevrubně věnuje publikace, kterou počátkem roku 2023 vydalo nakladatelství Wolters Kluwer – *Vývoj mezinárodního kosmického práva: otázky vlastnictví při těžbě nerostných surovin na Měsíci a asteroidech*. Takhle specificky zaměřenou publikaci přitom doposud nebylo možné na českém knižním trhu najít.

Autorem výše uvedené právní monografie je Ivan Sviatkin, absolvent Právnické fakulty UK, který jistou dobu působil jako samostatný advokát a nyní zastává pozici in-house právníka ve švýcarské farmaceutické korporaci. Ivan Sviatkin se začal věnovat kosmickému právu již v roce 2015 během svých studií na Universitě du Luxembourg v rámci programu Erasmus. Od roku 2017 je doktorandem na Katedře mezinárodního práva Právnické fakulty UK, kde se věnuje výzkumu kosmického práva se zaměřením především na těžbu nerostných surovin v kosmickém prostoru.

Autor v knize, jak již její samotný název napovídá, rozebírá tu část mezinárodního kosmického práva, která se věnuje regulaci těžby v kosmickém prostoru a odpovědnosti za škodu způsobenou v souvislosti s touto činností. Jak sám autor deklaruje hned v úvodu publikace, cílem jeho díla „...je posoudit, zda v dnešní době je těžba ve vesmíru přípustná, a zda tedy budoucí těžaři mohou počítat se vznikem vlastnického práva k vytěženým přírodním zdrojům.“

Právní monografie je rozdělena do sedmi kapitol následovaných závěrem, seznamem použitých zdrojů a věcným rejstříkem.

První tři kapitoly monografie je možné považovat za obecný úvod do problematiky, které se chce autor věnovat. V první kapitole nám autor stručně popisuje, co se vlastně ve vesmíru plánuje těžit, za jakým účelem a jakým způsobem. Ve druhé kapitole se autor věnuje vývoji a aktuálnímu stavu kosmického práva. Představuje čtenářům tři etapy vesmírné legislativy: první etapu v rámci které bylo přijato pět mezinárodních smluv o kosmickém prostoru, které dnes tvoří jádro kosmického práva (Kosmická smlouva, Dohoda o záchraně ve vesmíru, Úmluva o odpovědnosti ve vesmíru, Úmluva o registraci a Dohoda o Měsíci); druhou etapu v rámci které přijalo Valné shromáždění OSN tři důležité rezoluce upravující specifické aspekty vesmírných aktivit, včetně použití umělých družic Země pro mezinárodní přímé televizní vysílání, činnosti dálkového průzkumu Země a využívání jaderných zdrojů energie v kosmickém prostoru; a nakonec třetí etapu poznamenanou rychlou komercializací vesmíru, rozvojem národního zákonodárství upravujícího činnosti příslušné země v kosmickém prostoru a řadou dalších důležitých rezolucí Valného shromáždění OSN zabývajících se např. problematikou mezinárodní vesmírné spolupráce, konceptem „vypouštějícího státu“ a registrací vesmírných objektů. Třetí kapitola je pak věnována obvyčejovému právu jako jednomu z pramenů vesmírného práva.

Někteří čtenáři by mohli namítat, že se jedná o poměrně dlouhý úvod do problematiky (jelikož zabírá přibližně třetinu knihy), avšak vzhledem ke specifičnosti tématu a malému povědomí o něm mezi odbornou i laickou veřejností je nutné tento autorem zvolený přístup pochválit.

Ve čtvrté kapitole se autor zabývá dvěma normami vydanými ve Spojených státech amerických, zákonem o konkurenceschopnosti komerčních vypuštění do vesmíru ze dne 25. listopadu 2015 a nařízením o přilákání mezinárodní podpory v oblasti těžby a využití vesmírných zdrojů ze dne 6. dubna 2020, čímž se jeho výklad pozvolna přesouvá z úvodní části k hlavnímu tématu knihy – těžbě nerostných surovin na Měsíci a asteroidech.

Pátá kapitola pak logicky navazuje na tu předcházející, když se zabývá otázkou, zda jsou jednostranné využití a těžba nerostných surovin ve vesmíru, a tím související snahy některých států tyto činnosti legalizovat v podobě vnitrostátních zákonů, přípustné z hlediska mezinárodního práva. V kapitole šesté se čtenáři dočkají srovnání regulace těžby na mořském dně a v kosmickém prostoru. Za tímto účelem nás autor vezme na výlet na korálový ostrov Nauru, malý stát, který se pokouší vytvořit konkurenci velkým hráčům využívaje své polohy. Autor dále podrobněji představí lucemburský zákon o průzkumu a využívání kosmických přírodních zdrojů ze dne 13. července 2017, pomocí kterého se naopak Lucembursko pokouší stát hráčem na poli těžby nerostných surovin ve vesmíru.

Při čtení páté a šesté kapitoly čtenáři ocení autorův úvodní výklad z druhé a třetí kapitoly, který jim pomůže lépe pochopit, jaké právní problémy musí států přijímající vnitrostátní právní úpravu týkající se činnosti příslušné země v kosmickém prostoru řešit.

V poslední, sedmé kapitole, se autor zabývá iniciativou Spojených států amerických nazvanou Artemis Accords, mezinárodního prohlášení učiněného skupinou států pod vedením NASA, a tedy otázkou, zda by Měsíc měl být společným dědictvím lidstva přístupným každému, kdo má zájem do něj investovat nebo, zda by se Měsíc měl stát mezinárodním prostorem podléhající internacionalizované kontrole.

Svůj výklad autor uzavírá Závěrem, ve kterém mimo jiné stručně nastíní, jakým směrem se kosmické právo bude ubírat.

Někteří čtenáři by mohli autorovi vytýkat, že kniha *Vývoj mezinárodního kosmického práva: otázky vlastnictví při těžbě nerostných surovin na Měsíci a asteroidech* přináší více otázek než odpovědí, přesto ale podle recenzenta publikace dosáhla autorem vytyčený cíl. Odpověděla na otázku, zda je těžba ve vesmíru přípustná, a to nejlépe jak jen je v současné situaci možné. A i když se tahle odpověď nemusí jevit jako jednoznačná, je to ta jediná, kterou v dnešní době máme k dispozici.

Za zmínku určitě stojí, že publikace rozhodně není určena jenom pro odbornou právní veřejnost. Výklad textu je logicky a přehledně vystavěný a umožňuje čtenáři rychlou orientaci v prezentovaném tématu. A i když určité pasáže mohou být pro právní laiky těžko stravitelné, tak monografie může být zdrojem užitečných informací nejen pro právníky, ale pro všechny, kteří by se chtěli blíže seznámit s problematikou těžby nerostných surovin ve vesmíru. Dle recenzenta je dobře, že tato kniha vznikla a prostřednictvím nakladatelství Wolters Kluwer se dostává až ke svým čtenářům.

JUDr. Bc. Andrej Lobotka, Ph.D.